

Štítov

Kraj: Plzeňský

Správní obvod: Rokycany

Nadmořská výška: 533 m n. m.

Počet obyvatel: 50

Adresa URL: www.stitov.cz

Okres: Rokycany

GPS souřadnice: 49.665932N, 13.677916E

První pís. zmínka: 1460 (564 let)

PSČ: 338 43

Okolí a příroda Štítov

Brdy

Je několik málo míst v celých Čechách, kde se zastavil čas. Až na výjimky jsou všechna tato místa ve vysídlených oblastech stávajících, či zaniklých vojenských prostoru anebo v dlouhá léta nepřístupném pohraničí. Tam, kde byl kdysi kypící život násilím vyvrácen z kořenu, odkud byl systematicky vytlačován a pošlapáván ozbrojenými silami, se dnes jen prohání vítr zapomnění a prozpěvuje mladé, svobodomyslné ptactvo. Přesně takový je obraz ploché kotliny v pramenné oblasti mezi Kočkou, Prahou, Jahodovou horou, Okrouhlíkem a Palcířem - srdce nejen Středních, ale snad i celých Brd - Padrtských plání...

Nebýt několika na první pohled klasicky vojenských staveb na jihozápadním okraji a zbytku systému posuvných dělostřeleckých terčů ve východní části Plání, dalo by se dnes na někdejší vojenské využití Plání lehce zapomenout. Je jen málo míst ve Středních Brdech, které mají tak výjimečně poklidnou, harmonickou atmosféru, jako jsou Pláne. Pláne jsou největší otevřenou plochou Středních Brd - stále vystavené obloze, slunci, dešti a vetru - stále nesmírně přírodní a půvabné. Rozsáhlé travnaté plochy všech barev, podél potoku a větších cest roztroušené křoviny, zbytky ovocných stromů a keřů v místech někdejších obcí, vše uzavřené lemem sytě zeleného lesa.

Střední Brdy

Tato část pohoří je jednoznačně nejatraktivnější, nejvyšší - a také nejproblematictější. Protože ji celou (až na nepatrné výjimky) zabírá vojenský újezd, známý jako VVP Brdy nebo VVP Jince. Je to (spolu s Jižními Brdy) jediné území ve Středních Čechách a jedno z mála v české kotlině, které po právu si zasluhuje označení hory. I vegetačně je to zcela mimořádná oblast oreofytika (oblast horské kveteny), která i geomorfologicky vykazuje znaky, které jinak v naší zemi nacházíme jen v pohraničních pohořích a některé například pouze v Krkonoších nebo Jeseníkách.

Střední Brdy se zvedají západně od údolí Litavky. Navazují na Hřebeny zprvu celkem nenápadně vrchem Ostrý (539m) aby postupně nabírali na výšce i členitosti. Od Ostrého pokračují především jižním směrem aby poté, co překonají Údolí Červeného potoka, se vyšvihly v oblasti Jordánu, Toku a Prahy do svých maximálních výšek. Právě k části pohoří, k nimž se radí severojižním směrem situované údolí Padrtské a kratší údolí, směřující od hlavního hřebene na východ - Pílské, Lážské, Obecnické (Čepkovského potoka) a Údolí Pstruhového potoka. Tady je srdce Brd, tvořené v hlavním hřebeni nejvyššími horami, počínaje Jordánem (826m), nejvyšším Tokem (865m), Korunou (832m), Brdci (839m), Hradištěm (840m), Malým Tokem (844m), Prahou (863m) a doplněné ještě Petrákem (813m). Mezi těmito vrchy jsou ukryta hluboká údolí, která jsme dříve jmenovali a jejichž charakter je

srovnatelný s jinými našimi pohořími, Šumavou, Krušnými horami, Jizerskými horami nebo Krkonoši. Z tohoto výčtu se poněkud vymyká Padrtské údolí, které svojí rozmáchlostí, šíří a prostorem - oproti ostatním, mnohem užším a „zařízlejším“ údolím, představuje jinou kvalitu tohoto pohoří. Ne nadarmo patří Padrtské údolí se svými dvěma velikými vodními plochami, Dolním a zejména Horním Padrtským rybníkem k nejnavštěvovanějším částem Středních Brd - dokonce i přes oficiální zákaz vstupu. Kouzlo zdejší přírody je tak mocné, že překonává i zákonná omezení. Podobná situace je i na tzv. cílových (dopadových) plochách. Tato území, vyčleněná již ve 20. letech minulého století jako místa, kam směřují cvičné střelby, si za 80 let své existence vytvořila zcela zvláštní podmínky a atmosféru. Pres veškerou nepřízeň vnějších vlivů si zde příroda dokázala vytvořit areály, v našich zeměpisných šířkách a v těchto nadmořských výškách naprosto unikátní. Jsou to vzory severské tundry, přenesené do střední Evropy. To můžeme pozorovat zejména na vrcholové plošině nejvyšší hory Brd, Toku (865m) nebo na cílové ploše Jordán, ale i s jistými specifickými obměnami i na níže položené cílové ploše Brda (Baština) nedaleko Jince, na ploše Kolvín i na nejmladší z cvičných a cílových terénů, na Bahnech. Vytvořila se zde zcela nová, originální a v našich podmínkách naprosto unikátní rostlinná i živočišná společenstva, která dokonce svojí výjimečností předčí ta, která tu byla před tím, než byla tato území vyrvána lesu. Najdeme tu i takové rarity, jako například Listonoha lesního, koryše který jakoby oživil miliony let staré zkameněliny prvohorních trilobitů, nalézané ve stráních Litavky poblíž Jince. Odlesnění dopadových ploch odhalilo i některé brdské rarity geomorfologické především na cílových plochách Jordán a Tok totiž nalezneme v těchto nadmořských výškách zcela unikátní pozůstatky ledových dob - kamenné polygony a mrazové trhliny. S těmi se v naší zemi setkáme už jenom v Krkonoších a Jeseníkách. Samostatnou kapitolou jsou pak zdejší rašeliniště. Najdeme je sice i v jiných částech tohoto pohoří - v Jižních Brdech a dokonce i na několika nepatrných lokalitách na Hřebenech a dokonce mokřady, přecházející v rašeliniště najdeme i v Příbramské pahorkatině, nikde v tomto pohoří však nejsou tak četná a plošně rozsáhlá, jako na Středních Brdech. Lépe řečeno - byla. Snad právě v tomto případě se nejzřejměji podepsalo na zdejší přírodě zřízení vojenského újezdu, vykácení rozsáhlých ploch a některé další nešetrné zásahy do krajiny. Zarybňování Padrtských rybníků si VLS ulehčují tím, že prostě odvodní rašeliniště v okolí hořejšího rybníka, aby do něho tolik nepronikla kyselá voda. Že tím toto rašeliniště prakticky zničí, už zřejmě nikoho netrápí....

Z řady živých rašelinišť a mokřadů, které dříve pokrývaly nemalou část plochy Středních Brd zbylo do současné doby jen malé torzo. Asi nejrozsáhlejší rašeliniště v oblasti Horního Padrtského rybníka je po „vybudování“ odvodňovacího příkopu v rozpadu. Podobně tak rozsáhlé rašeliniště nad Pilskou nádrží je díky intenzivnímu vápnění hlavních přítoků této nádrže, také téměř zničeno. Z mohutných a rozsáhlých močálů ve vrcholové partii Malého Toku zbývají nepatrné fragmenty. Maloplošná rašeliniště se doposud nacházejí místy téměř ve všech údolích, ale i ta jsou na ústupu - Brdy, území vyhlášené jako oblast přirozené akumulace vod, vysychají. Plošně rozsáhlejší rašeliniště již najdeme snad jen v západních svazích Toku v údolí potoka Reserva, v pramenné oblasti Ohrazenického potoka, pod Hejlákem a na několika málo dalších místech. Na druhou stranu - na dopadových plochách (Tok, Jordán, Brda částečně i Bahna) se v bývalých krátech po granátech a raketách vytvářejí nová rašelinná oka. Střední Brdy jsou zajímavé i výskytem řady vzácných živočichů. Kromě již vzpomínaného Listonoha tu na Padrti můžeme potkat vydru, v sutích v okolí Valdeku plcha zahradního, podle údajů lesáků též rysa a probíhá již dvanáctým rokem

reintrodukce tetřeva. Zdá se, že konečně se začínají dostavovat první povzbudivější výsledky této náročné a nikterak levné záležitosti. Čas od času do oblasti Brd zavítá i los. Bohužel, někteří živočišové, například tetřevky, se zde již od 70. let minulého století nevyskytuje. Najdeme tu řadu vzácných představitelů obojživelníků, plazů, měkkýšů i brouků. Kapitola sama o sobě je pak zdejší avifauna, zahrnující např. výra velkého, čápa černého, volavky, bekasína, lednáčka, ale i třeba orla mořského. V tomto směru vyniká například právě oblast kolem Padrťských rybníků. Brdy, zejména Střední a Jižní také patří k největším „nalezištím“ našich raku - zejména raka kamenáče. Bohužel, právě jeho populace je v poslední době již téměř kriticky ohrožována norkem americkým, který zde není původní, dostal se sem z různých kožešinových farem a nemaje přirozené nepřátele, došlo k jeho přemnožení. Střední Brdy nejsou vůbec osídleny. I v minulosti, ještě před vznikem vojenského újezdu bylo jejich osídlení minimální. Uvnitř lesů se soustředilo prakticky jen do Padrťského údolí a jeho nejbližšího okolí (obce Padrť, Přední a Zadní Záběhlá a Kolvín). Další, dnes již neexistující obce (Hrachovište, Velcí) se nacházely již na samém pokraji lesů. Nepřítomnost rozsáhlejšího osídlení tohoto území mají na svědomí mimořádně nepříznivé přírodní podmínky. Kromě již tak relativně drsného klimatu je to především krajně neúživné geologické podloží, které nedávalo žádnou šanci zemědělskému využívání, dokonce ani v tak chudých rozměrech, jako to například umožňovala Českomoravská vrchovina. Zdejší podmínky neumožňovaly dokonce ani efektivní využití luk k pastvě. Osídlení, které zde bylo, se tak prakticky zaměřovalo pouze na využívání lesů (dřevorubectví, pálení dřevěného uhlí) a na těžbu surovin (železná ruda, na Příbramsku též stříbro a olovo, poblíž Podluh také rtuť), popřípadě též na jejich zpracování (hamry, cvočkářské dílny). Historie novodobého osídlení Padrťských plání sahá až někdy do 11. století, kdy na nedalekém Teslíně, jihozápadně od dnešního horního rybníka vznikl a působil benediktýnský klášter. Ten však zanikl za dob husitských válek, tj. v první pol. 15. stol. a nebyl již více obnoven (dnes jsou z klášterního kostela patrný již pouze zbytky nízkých valu v místech někdejšího obvodového zdiva). Osídlení krajiny bylo obnoveno ve druhé polovině 16. stol., kdy byly na hranicích Rožmitálského a Mirošovského panství, za správy Ferdinanda Gryspeka z Gryspachu, vybudovány Padrťské rybníky a kdy také byla založena pod hrází dolního rybníka ves Padrť. Obec Záběhlá, která se nacházela ve východní části Plání, vznikla o poznání později - až v první polovině 18. století. Obe obce však definitivně zanikly počátkem padesátých let 20. století z důvodů rozšíření vojenského prostoru. Do podvědomí většiny lidí vstoupily Pláňe především krásnými Padrťskými rybníky. V místech, kde se sbíhají četné, z podmáčených lesů plynoucí potůčky (tj. v jižní části Plání), byly zřízeny dva krásné, velké rybníky - Dolní a Horní Padrťský rybník. Voda v rybnících je nádherně čistá, temně hnědá, rašelinná. Přes hladinu stále (i za klidného počasí) vane větřík a ceří hladinu lehkými vlnkami. Na hladině a v pobřežních prostorech lze spatřit hojné, leckdy vzácné vodní ptactvo. Padrťské pláňe jsou - celkem vzato logicky - i dnes nejnavštěvovanějším územím Středních Brd. Pokud se v prostoru vyskytují zvědavci, porušivší zákaz vstupu, pak nejčastěji zde. Pláňe, a zejména letní rybníky, přitahují jako magnet. Dolejší padrťský rybník, Hořejší padrťský rybník Dvě velké vodní nádrže, Dolejší a Hořejší padrťský rybník, ve střední části rozsáhlých brdských lesů. Jejich jižní okraj začíná 1,5 km severně od Teslín (spojnice Rožmitál pod Padrťské rybníky Třemšínem - Borovno, Plzeň). Jsou orientovány přibližně ve směru sever - jih, přičemž severněji je Dolejší a jižněji Hořejší padrťský rybník. Jsou ve výšce přibližně 630 m n.m. Při východním okraji Hořejšího padrťského rybníka jsou rozsáhlé mokřiny. Rybníky a jejich okolí o rozloze 200 ha

jsou přírodní rezervací s přirozenými společenstvy podmáčených smrčín, vodními a rašelinnými společenstvy. Padrtské rybníky zajišťovaly vodu k plavení dřeva do níže položené hutě. Jsou napájeny celou řadou přítoků, z Dolejšího padrtského rybníku je napájena říčka Klabava (na některých mapách částečně označována jako Padrtský potok), vedoucí kolem loveckého záměčku Tři trubky (zde se vlévá Třítrubecký potok) a Ameriky do Strašic, odkud pak dále do Hrádku a Rokycan. U Chrástu se pak vlévá do Berounky. Při Padrtských rybnících stávala ves Padrt', která byla spolu s několika sousedními vesnicemi (Zaběhlá, Kolvín) v 50. letech 20. století v zájmu provozu vojenského prostoru zlikvidována. Mezi Padrtskými rybníky a samotou Teslíny stával od konce 11. století benediktýnský klášter, zničený za husitských válek, z něhož zůstaly jen základy hlavní budovy. Po proudu Klabavy, u přítoku Třítrubeckého potoka, stojí již zmiňovaný lovecký záměček Tři trubky. Tento záměček byl dříve majetkem knížete Colloredo Mansfelda, dnes slouží Ministerstvu obrany ČR.

